

EDUCATION TO PRESERVE AND PROMOTE THE VALUE OF NATIONAL CULTURAL IDENTITY FOR ETHNIC MINORITY STUDENTS IN THE CURRENT INTERNATIONAL INTEGRATION CONTEXT

Vu Thi Thanh Minh

Vietnam Academy for Ethnic Minorities

Email: vuthanhminh@cema.gov.vn

Received: 27/7/2021

Reviewed: 21/9/2021

Revised: 14/10/2021

Accepted: 05/11/2021

Released: 30/11/2021

DOI: <https://doi.org/10.54163/0866-773X/620>

The current international integration context has opened up a lot of opportunities for the country's socio-economic development, but also poses many challenges for preserving and promoting the good values of the national culture, especially the culture of ethnic minorities. The fact that Vietnam's traditional culture and traditional cultural values of Vietnam's ethnic minorities are now facing the risk of extinction has put the responsibility for education to preserving and promoting the value of ethnic minority cultural identities for ethnic minority students in schools. Stemming from the above meaning, the article analyzes the current status of education in preserving and promoting the value of ethnic minority cultural identities for ethnic minority students in high schools, especially in boarding ethnic high school, semi-boarding ethnic high school, recently. On that basis, discuss solutions to improve the effectiveness of education to preserving and promoting the value of ethnic minority cultural identities for ethnic minority students in schools, contributing to perfecting their personality students as well as preserving and promoting the precious traditional cultural capital of the Vietnamese in general and the ethnic minorities in particular.

Keywords: *Education to preserve and promote the value of cultural identity; Ethnic minorities; Boarding ethnic high school; Semi-boarding ethnic high school; International integration.*

1. Đặt vấn đề

Nhằm hạn chế sự mai một, góp phần gìn giữ vốn văn hóa truyền thống tốt đẹp của các dân tộc thiểu số (DTTS), trong nhiều năm qua, Đảng và Nhà nước ta đã chỉ đạo các địa phương - nơi có đồng bào DTTS sinh sống nghiên cứu thực trạng và thực hiện nhiều phương thức bảo tồn, phát triển giá trị bản sắc văn hóa các DTTS. Đồng thời, coi bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa dân tộc (VHDT) là chiến lược phát triển bền vững quốc gia, là nhiệm vụ chung của toàn xã hội, trong đó giáo dục giữ vai trò quan trọng nhất. Bằng con đường giáo dục và thông qua giáo dục, các giá trị về vật chất và tinh thần, các kinh nghiệm hoạt động thực tiễn, kinh nghiệm ứng xử, lối sống, ngôn ngữ, phong tục, tập quán... của các dân tộc được lưu truyền, vận hành

nối liền giữa các thế hệ. Giáo dục giúp học sinh hiểu biết về truyền thống, bản sắc VHDT, tôn trọng, giữ gìn và phát huy văn hóa truyền thống văn hóa của dân tộc mình, tôn trọng bản sắc văn hóa của các dân tộc khác.

Việc giữ gìn bản sắc văn hóa nói chung là bổn phận của mỗi cá nhân, gia đình và xã hội. Tuy nhiên môi trường giáo dục được kỳ vọng nhiều hơn cả là ở trường học, đặc biệt là ở các trường phổ thông dân tộc nội trú (PTDTNT), phổ thông dân tộc bán trú (PTDTBT). Bởi trường PTDTNT, PTDTBT là mô hình trường học đặc biệt, là ngôi trường đặc thù chuyên biệt, môi trường giáo dục “đa văn hóa”. Ở đây tập trung đông đảo các thành phần học sinh DTTS, vì thế việc giáo dục bản sắc văn hóa DTTS sẽ đạt hiệu quả cao hơn so với các môi trường khác.

2. Tổng quan nghiên cứu

Đến nay đã có những công trình nghiên cứu vấn đề giáo dục bảo tồn và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc cho học sinh DTTS. Trong đó phải kể đến một số công trình nghiên cứu tiêu biểu như: Hà Thị Thái, “Công tác giáo dục xây dựng giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa các dân tộc trong trường phổ thông dân tộc nội trú Bắc Hà”, Trang tin điện tử Bộ Giáo dục và Đào tạo, ra ngày 29/12/2016; Bùi Thị Kiều Thơ, “Hoạt động giáo dục văn hóa dân tộc trong các trường phổ thông dân tộc nội trú với vai trò bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc thiểu số”, Trang tin điện tử Bộ Giáo dục và Đào tạo, ra ngày 11/04/2017; Tân Linh, “Đẩy mạnh phát triển giáo dục và đào tạo gắn với bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc”, Trang tin điện tử Đảng bộ tỉnh Quảng trị, ra ngày 10/06/2021;... Các công trình này chủ yếu đề cập khái quát vấn đề giáo dục bảo tồn và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc cho học sinh vùng DTTS và miền núi, đồng thời nêu chủ trương của Đảng đối với công tác giáo dục nói chung và giáo dục dân tộc vùng DTTS và miền núi nói riêng. Tác giả Phạm Hồng Quang (2018) với công trình “Giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc cho sinh viên sư phạm”, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội, tuy chỉ đặt vấn đề giáo dục văn hóa trong phạm vi hẹp, song những nội dung được đề cập đã cho người đọc một hướng suy nghĩ quan trọng: Nhà giáo có vai trò quan trọng trong việc giữ gìn và phát triển văn hóa dân tộc, duy trì và phát huy bản sắc của văn hóa truyền thống tốt đẹp đã hình thành trong quá trình lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước. Tác giả đã góp một tiếng nói rất cần thiết cho việc phát huy bản sắc văn hóa dân tộc với tư cách là một động lực phát triển xã hội ta trong giai đoạn toàn dân dốc sức thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh”. Công trình của tác giả Phan Công Sỹ Tiến “Dạy học công chiêng của tộc người Jrai và Bahnar cho học sinh trường trung cấp văn hóa nghệ thuật Gia Lai”, luận văn thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc Trường Đại học sư phạm nghệ thuật Trung ương, năm 2015-2017 đã nêu lên những thành tựu và hạn chế của việc dạy công chiêng cho học sinh trường trung cấp văn hóa nghệ thuật Gia Lai. Đồng thời, tác giả cũng đã đưa ra những giải pháp nâng cao hiệu quả công tác giáo dục văn hóa truyền thống cho học sinh trường trung cấp văn hóa nghệ thuật Gia Lai. Tác giả Lưu Văn Minh trong bài viết “Giáo dục ý thức bảo tồn và trang phục truyền thống cho học sinh vùng dân tộc thiểu số”, <https://moet.gov.vn> đã đưa ra các giải pháp để nâng cao ý thức bảo tồn văn hóa truyền thống như: Giáo dục, tuyên truyền cho học sinh hiểu ý nghĩa và vai trò của trang phục truyền thống và niềm tự hào khi mặc trang phục truyền thống của dân tộc mình; việc giáo dục được thực hiện thông qua tích hợp, lồng ghép vào các môn học và các

hoạt động giáo dục; tổ chức sưu tầm, trưng bày, giới thiệu trang phục truyền thống của các DTTS trong phòng truyền thống của nhà trường để học sinh hiểu rõ hơn về trang phục truyền thống của dân tộc mình.

Nhìn chung, các công trình nghiên cứu trên đều trực tiếp hoặc gián tiếp đề cập đến công tác giáo dục bảo tồn và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa của các dân tộc ở nhiều phương diện cụ thể khác nhau mà chưa nghiên cứu một cách toàn diện về giáo dục bảo tồn và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa của các dân tộc cho học sinh DTTS. Vì vậy, việc nghiên cứu vấn đề này một cách hệ thống, toàn diện có ý nghĩa và cần thiết trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay.

3. Phương pháp nghiên cứu

Thực hiện nghiên cứu này, tác giả sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính kết hợp với phương pháp nghiên cứu định lượng. Trong đó nghiên cứu, kế thừa tài liệu thứ cấp từ các công trình của các tác giả quan tâm tới giáo dục dân tộc, giáo dục ở vùng DTTS và miền núi, bảo tồn văn hóa của các DTTS; sử dụng số liệu thống kê về giáo dục dân tộc qua từng năm học của Bộ Giáo dục và Đào tạo... Đồng thời, thực hiện phương pháp điền dã dân tộc học, quan sát trực tiếp công tác giáo dục bảo tồn bảo tồn văn hóa truyền thống các DTTS tại trường PTDTNT tỉnh Lào Cai, trường PTDTNT huyện Bắc Ái, tỉnh Ninh Thuận và một số trường PTDTBT ở tỉnh Thanh Hóa.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Trường phổ thông dân tộc nội trú, phổ thông dân tộc bán trú với việc giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của các dân tộc thiểu số.

Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo, năm học 2018-2019, toàn quốc có tổng số 316 trường PTDTNT ở 49 tỉnh/thành phố với tổng số 109.245 học sinh nội trú (tăng 22 trường, 28.413 học sinh so với năm học 2011-2012). Năm học 2019-2020: Trường PTDTNT được thành lập ở 49 tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương với 320 trường, quy mô 105.818 học sinh. Tất cả các DTTS đều đã có con em theo học tại trường PTDTNT. Học sinh trường PTDTNT chiếm khoảng trên 9% số học sinh DTTS cấp trung học của cả nước. Đến nay, đã có khoảng trên 45% số trường trong hệ thống PTDTNT được công nhận trường trung học đạt chuẩn quốc gia. Năm học 2018-2019, toàn quốc có 1.097 trường PTDTBT ở 28 tỉnh/thành phố (trong đó có 15% trường được công nhận đạt chuẩn quốc gia) với quy mô 185.671 học sinh bán trú (tăng 970 trường PTDTBT, 172.441 học sinh bán trú so với năm học 2011-2012). Ngoài ra, còn có 2.273 trường phổ thông ở 29 tỉnh/thành phố với quy mô 161.241 học sinh bán trú. Đến năm học 2019-2020, đã có 29 tỉnh/thành có trường PTDTBT với số lượng 1.124 trường và 237.608 học sinh bán trú. Ngoài ra còn

có 2.273 trường phổ thông có học sinh bán trú với số lượng 161.241 học sinh bán trú (Bo Giao duc va Dao tao, 2020). Nhờ có hệ thống trường PTDTBT mà tỷ lệ huy động học sinh DTTS trong độ tuổi ra lớp tăng, số học sinh DTTS bỏ học giảm. Chất lượng giáo dục của các trường PTDTNT, PTDTBT ngày càng được nâng cao, giáo dục đạo đức, giáo dục kỹ năng sống, văn hóa dân tộc, tổ chức chăm lo đời sống vật chất, tinh thần và chăm sóc sức khỏe cho học sinh... được đẩy mạnh. Các trường tổ chức thực hiện chương trình và kế hoạch giáo dục đầy đủ, nghiêm túc, tích cực đổi mới phương pháp dạy học, kiểm tra đánh giá phù hợp với học sinh DTTS. Chất lượng giáo dục ngày càng đảm bảo vững chắc, kết quả xếp loại hạnh kiểm tốt và khá hằng năm đều đạt trên 95%; tỉ lệ học sinh khá giỏi tăng cao, giảm dần học sinh yếu, học sinh bỏ học. Với môi trường “đa văn hóa”, có phần đông học sinh là người DTTS như các trường PTDTNT (100% học sinh DTTS) và PTDTBT (trên 90% học sinh DTTS) như hiện nay thì việc giáo dục cho các em truyền thống văn hóa, giá trị văn hóa của các DTTS là vô cùng thuận lợi và đây là con đường quan trọng giúp hình thành và phát triển nhân cách cho các em.

Giáo dục bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa của các DTTS trong trường PTDTNT, PTDTBT là nhằm mục đích cung cấp cho học sinh DTTS những kiến thức cơ bản, những hiểu biết về vốn văn hoá truyền thống của các dân tộc trên quê hương mình. Giáo dục VHDT giúp hình thành và phát triển ở học sinh DTTS các kỹ năng tiếp cận, khai thác tri thức và vốn văn hoá truyền thống của địa phương để tiếp thu, học hỏi, vận dụng trong hoạt động hiện tại cũng như sau này. Giáo dục VHDT sẽ hình thành ở học sinh DTTS tình cảm trong sáng, cao đẹp, yêu thương, gắn bó với cộng đồng, góp phần giáo dục cho học sinh nhân cách con người mới có tri thức và văn hoá, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế-xã hội ở các vùng DTTS và miền núi, hướng tới nâng cao chất lượng nguồn nhân lực dân tộc thiểu số. Đặc biệt, môi trường ở các trường PTDTNT, PTDTBT là môi trường giáo dục đa văn hóa. Đây là môi trường tôn trọng sự đa dạng bản sắc văn hóa, có tư tưởng bình đẳng, thân thiện giữa các dân tộc. Khác với môi trường giáo dục cho học sinh một dân tộc đơn thuần, môi trường giáo dục đa văn hóa tính đến đặc điểm phát triển riêng của học sinh ở nhiều dân tộc khác nhau với những truyền thống văn hóa, với những tổ chức làng, bản, dòng họ, những tập quán, phong tục riêng... Những yếu tố này có những ảnh hưởng nhất định đến sự phát triển của học sinh DTTS. Theo đó, để tạo môi trường giáo dục đa văn hóa thuận lợi cho học sinh các dân tộc khác nhau, bên cạnh các vấn đề về chính sách, chương trình, phương pháp tiếp cận, ngôn ngữ, nguồn lực... thì việc cụ thể trước mắt là xây dựng môi trường giáo dục đa văn hóa, dựa trên những đặc điểm của tâm lý tộc người, để giúp học sinh các DTTS được phát

triển một cách toàn diện, phù hợp.

4.2. Những giá trị văn hóa của các dân tộc thiểu số được giáo dục bảo tồn và phát huy trong các trường phổ thông dân tộc nội trú và phổ thông dân tộc bán trú, hiện nay

Trong những năm qua, các trường PTDTNT, PTDTBT trong cả nước đã giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa của các DTTS trong môi trường giáo dục đa văn hóa cho học sinh DTTS với những nội dung cụ thể như sau:

Thứ nhất, giáo dục cho học sinh về cộng đồng các dân tộc Việt Nam, về truyền thống tốt đẹp của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, bản sắc văn hóa của các DTTS và đường lối, chính sách dân tộc của Đảng và Nhà nước về “bình đẳng, đoàn kết giữa các dân tộc”; giáo dục thái độ trân trọng văn hóa dân tộc Việt Nam, văn hóa của các DTTS. Mỗi học sinh ở trường PTDTNT, PTDTBT là đại diện văn hóa của một dân tộc. Nhiều trường PTDTNT, PTDTBT đã và luôn tổ chức các hoạt động tìm hiểu, thể hiện, giao lưu văn hóa để học sinh được trao đổi học tập và cùng tham gia vào việc bảo tồn, phát triển các giá trị VHDT. Nhờ được tiếp xúc thường xuyên với các hoạt động văn hóa và thông qua hoạt động văn hóa mà học sinh trường PTDTNT luôn hiểu biết, gìn giữ được bản sắc văn hóa của dân tộc mình, tự hào về văn hóa của dân tộc mình, đồng thời hiểu biết và tôn trọng bản sắc văn hóa của các dân tộc khác.

Thứ hai, giáo dục lối ứng xử văn hóa “hòa hợp, thân thiện” trong môi trường học tập và sinh hoạt cho học sinh. Học sinh DTTS của trường PTDTNT, PTDTBT bao gồm nhiều dân tộc khác nhau với những khác biệt về nhận thức, văn hóa, nếp sống, ứng xử... Đến với môi trường này, các em được học tập và sinh hoạt hằng ngày cùng nhau, cho nên việc giáo dục cách ứng xử văn hóa này cho các em là giúp các em phát triển toàn diện về nhân cách, đồng thời đây cũng là phương pháp mang ý nghĩa cao trong môi trường tập thể là tạo dựng cho các em tinh thần tự chủ, tự quản, tương thân, tương ái với nhau.

Thứ ba, giáo dục kỹ năng sống cho học sinh DTTS. Giáo dục kỹ năng sống của học sinh DTTS phù hợp với môi trường sống, điều kiện nơi các em đang sống và từng bước giúp các em xóa bỏ tập tục lạc hậu trong sinh hoạt hằng ngày. Đây là nhiệm vụ vô cùng quan trọng trong các nhà trường PTDTNT, PTDTBT. Học sinh DTTS được vào học ở các trường PTDTNT, PTDTBT phần lớn là ở vùng DTTS, ở vùng sâu, vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn, đời sống kinh tế của gia đình vô cùng khó khăn, lối sống, phong tục tập quán còn lạc hậu. Các thầy cô giáo ở các trường đã hướng dẫn các em chi tiết, cụ thể mọi việc, từ cách gập chăn màn, quần áo, cách ăn ở hợp vệ sinh... đến cách ứng phó với môi trường tự nhiên, hạn chế thực hành các hủ tục, tập

quán lạc hậu để học tập tiến bộ.

Thứ tư, tạo dựng môi trường học tập và sinh hoạt đậm đà bản sắc dân tộc. Tổ chức đời sống nội trú văn minh, tiến bộ. Các trường PTDTNT và PTDTBT đã chú trọng vận dụng các giá trị văn hóa, các sản phẩm văn hóa DTTS đưa vào nhà trường để xây dựng môi trường giáo dục văn hóa, tổ chức đời sống nội trú cho học sinh nhằm hình thành một môi trường sống thân thiện, cởi mở, đoàn kết và đậm đà bản sắc dân tộc, giúp cho học sinh DTTS cảm nhận được sự gần gũi với nhau mà gắn bó như cuộc sống của gia đình, dòng tộc ở quê hương. Phần lớn các trường đã vận dụng nét văn hóa kiến trúc trong xây dựng cơ sở vật chất nhà trường, cách bài trí, sắp xếp các chỗ ăn, ở, ngủ, nghỉ của các DTTS vào cách bài trí sắp xếp chỗ ở của học sinh, tạo nên sự thân thiện và gần gũi. Nhiều trường đã sử dụng một số vật liệu, vật phẩm VHDT để trang trí, trưng bày, phối cảnh nơi ở, không gian sinh hoạt cho học sinh.

Thứ năm, giáo dục giá trị bản sắc văn hóa dân tộc. Đây là cách giáo dục để thực hiện nhiệm vụ bảo tồn và phát triển văn hóa và truyền thống dân tộc. Bởi bảo tồn và phát triển văn hóa trở thành nhu cầu chính đáng của con người. Hàng năm, nhiều trường PTDTNT, PTDTBT đã xây dựng kế hoạch hoạt động giáo dục VHDT nhằm trang bị cho học sinh DTTS những kiến thức cơ bản, những hiểu biết về vốn văn hoá truyền thống của các DTTS, tổ chức hoạt động trưng bày, giới thiệu về các lễ hội truyền thống, phong tục tập quán, trò chơi dân gian, dân ca, dân vũ và các đặc sản địa phương, mời nghệ nhân dân gian đến truyền dạy nhằm lưu giữ vốn văn hóa tốt đẹp của dân tộc... Qua chương trình đã bồi dưỡng cho các em tình yêu quê hương, đất nước, lòng tự hào, tự tôn dân tộc. Hơn nữa, các em học sinh được mở rộng vốn hiểu biết, được giao lưu về văn hoá với các dân tộc khác trong và ngoài nhà trường. Từ đó, nâng cao ý thức, trách nhiệm của các em trong việc lưu giữ và bảo tồn các giá trị văn hoá đặc sắc của dân tộc.

Giáo dục giá trị bản sắc VHDT cho học sinh DTTS trong các trường PTDTNT, PHDTBT còn được thực hiện thông qua việc tích hợp trong các môn học khoa học xã hội và tích hợp trong các chương trình hoạt động giáo dục ngoại khóa. Nhờ có giáo dục VHDT, học sinh của các trường được phát triển toàn diện, trở thành những công dân có tri thức, có văn hóa. Giáo dục VHDT trong trường PTDTNT, PTDTBT còn góp phần quan trọng vào thực hiện nhiệm vụ bảo tồn và phát triển giá trị bản sắc VHDT.

Thứ sáu, dạy học tiếng DTTS. Việc dạy tiếng DTTS cho các trường ở vùng DTTS và miền núi, đặc biệt là dạy tiếng DTTS ở các trường PTDTNT và PTDTBT đã được Bộ Giáo dục và đào tạo cùng các Sở Giáo dục và đào tạo quan tâm. Từ năm 2011 đến năm 2020, việc dạy tiếng DTTS được thực hiện chính thức trong trường phổ thông với 06 tiếng DTTS như tiếng Mông, Ê đê, Gia - rai, Ba Na, Chăm, Khmer.

Việc dạy tiếng DTTS được triển khai thực hiện tại 22 tỉnh/thành phố với quy mô 756 trường, 5.267 lớp, với 174.562 học sinh được học tiếng DTTS. Dạy học tiếng DTTS đã góp phần quan trọng trong việc huy động học sinh DTTS đến trường, hỗ trợ nâng cao năng lực ngôn ngữ, góp phần vào nhiệm vụ bảo vệ và phát huy các giá trị văn hóa, ngôn ngữ DTTS (Vu Giao duc dan toc, 2020).

Trên thực tế, nhiều trường PTDTNT đã thực hiện giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa của các dân tộc thiểu số trong môi trường đa văn hóa với những hoạt động thiết thực.

Tuy nhiên, trong nhiều năm qua, công tác giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa các DTTS trong các trường PTDTNT và trường PTDTBT còn gặp nhiều khó khăn, hạn chế. Khó khăn trước hết là do học sinh ở các trường PTDTNT, PTDTBT thuộc rất nhiều thành phần dân tộc khác nhau, có vốn văn hóa và ngôn ngữ khác nhau, nhưng nhiều giáo viên lại ít hiểu biết về văn hóa DTTS, không biết nhiều ngôn ngữ DTTS cho nên rất hạn chế trong thực hiện nhiệm vụ giáo dục. Giáo dục VHDT cũng được các địa phương quan tâm, nhưng chủ yếu được triển khai trong phạm vi chương trình địa phương, trong các hoạt động ngoài giờ chính khóa, nội dung VHDT cũng chỉ được triển khai dạy lồng ghép hay thực hiện dưới dạng tổ chức các hoạt động... Bên cạnh đó, giáo dục VHDT trong trường PTDTNT, PTDTBT còn nhiều hạn chế từ việc xây dựng chương trình, tài liệu đến triển khai thực hiện giáo dục. Các địa phương chưa thật sự coi trọng xây dựng điều kiện và chất lượng nội dung giáo dục VHDT. Đây là bài toán đặt ra đối với giáo dục bảo tồn và phát huy văn hóa các DTTS cho học sinh DTTS nói chung và cho học sinh ở các trường PTDTNT, PTDTBT trong cả nước nói riêng.

5. Thảo luận

Để nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa của các DTTS trong môi trường giáo dục đa văn hóa ở các trường PTDTNT, PTDTBT, trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay, theo chúng tôi, cần quan tâm tới các nội dung sau đây:

5.1. Về thực hiện chính sách bảo tồn văn hóa của các dân tộc thiểu số

Cần tiến hành tổng kiểm kê toàn bộ vốn văn hóa cổ truyền của các DTTS, trong đó ưu tiên văn hóa của các DTTS ít người. Việc tổng kiểm kê này cần tỷ mỉ, cẩn trọng. Đồng thời, cho phép và hướng dẫn đồng bào DTTS khôi phục và thực hành các hình thức hội hè cổ truyền theo lệ xưa.

Trong bối cảnh cuộc sống có nhiều thay đổi, văn hóa các DTTS có sự giao lưu tiếp biến và biến đổi thì ngoài việc sưu tầm, nghiên cứu để bảo tồn lưu giữ các yếu tố có nguy cơ mai một (truyện cổ, hát giao duyên, ngôn ngữ cổ,...) rất cần thiết phải đi sâu nghiên cứu các thành tố văn hóa nghệ thuật

cổ truyền như âm nhạc, múa, ngữ văn, trang trí mỹ thuật... để phục vụ cho công tác khai thác, bảo tồn và phát huy trong cuộc sống đương đại. Từ kết quả nghiên cứu sẽ đề xuất được những ý kiến xác đáng với các nhà quản lý, các nhà hoạch định văn hóa về các chủ trương, chính sách bảo tồn, phát huy văn hóa các DTTS trong giai đoạn hiện nay. Đó là vấn đề liên quan đến việc bảo tồn và phát huy cái gì và bảo tồn, phát huy như thế nào đối với các yếu tố văn hóa cổ truyền như phong tục tập quán, tôn giáo tín ngưỡng, nghệ thuật, tri thức dân gian,... vốn là những vấn đề cơ bản của văn hóa các dân tộc.

Những sản phẩm nghiên cứu, sưu tầm văn hóa của các DTTS cần được phát tới các trường phổ thông DTNT, PTDTBT, đặc biệt là các trường PTDTNT cấp tỉnh.

5.2. Về nâng cao hiệu quả giáo dục bảo tồn phát huy giá trị bản sắc văn hóa của các dân tộc thiểu số trong môi trường giáo dục đa văn hóa ở các trường phổ thông dân tộc nội trú, phổ thông dân tộc bán trú, trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay

Thực hiện mong muốn trên, rất cần quan tâm tới các giải pháp sau:

- Giải pháp 1: Tuyên truyền, nâng cao nhận thức cho cán bộ, giáo viên và học sinh ở trường PTDTNT, PTDTBT về vai trò, ý nghĩa, tầm quan trọng của hoạt động giáo dục văn hóa dân tộc, về công tác bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa tốt đẹp của các DTTS.

Các trường PTDTNT, PTDTBT cần chú trọng tuyên truyền nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của việc giáo dục truyền thống lịch sử, văn hóa các dân tộc cho học sinh. Việc tuyên truyền có thể thực hiện dưới nhiều hình thức như thông qua các bài diễn văn, bài phát biểu tại các lễ kỷ niệm, ngày truyền thống, bài nói chuyện của các cựu chiến binh, nhân chứng lịch sử, các nghệ nhân dân gian của địa phương, người có uy tín trong đồng bào DTTS... Làm tốt công tác tuyên truyền đến cán bộ quản lý, đội ngũ giáo viên và học sinh về ý nghĩa, tầm quan trọng của việc giữ gìn, phát huy những giá trị văn hóa trong dạy học và các hoạt động giáo dục của nhà trường; gắn tuyên truyền với phong trào thi đua “Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực” và các cuộc vận động lớn của ngành; chú trọng công tác bồi dưỡng chuyên môn, nghiệp vụ, cách tiếp cận những giá trị văn hóa cho giáo viên theo tinh thần “đi sản văn hóa ở quanh ta”.

- Giải pháp 2: Xây dựng tập thể sư phạm vững mạnh có truyền thống văn hóa, có trách nhiệm với việc bảo tồn và phát triển giá trị bản sắc văn hóa dân tộc, có trách nhiệm với việc giáo dục giá trị bản sắc văn hóa cho học sinh DTTS.

Để có thể sử dụng môi trường giáo dục đa văn hóa một cách hiệu quả rất cần phải có tập thể giáo viên có truyền thống văn hóa, có trách nhiệm cao

với việc giáo dục giá trị bản sắc VHDT cho học sinh DTTS. Mỗi cán bộ, giáo viên của các trường PTDTNT, PTDTBT cần nêu cao ý thức trách nhiệm của mình trong việc giữ gìn những giá trị văn hóa tốt đẹp của các DTTS, biết cách giữ gìn những giá trị tốt đẹp đó. Bên cạnh đó, cần có kiến thức về tâm lý DTTS, phải hiểu học sinh DTTS, cũng như những nhu cầu, sở thích của học sinh ở mỗi dân tộc, từ đó biết cách sắp xếp môi trường giáo dục, nhằm tác động đến học sinh một cách phù hợp, hiệu quả. Hằng năm, các trường nên liên kết với các chương trình dự án dạy tiếng DTTS, bảo tồn văn hóa DTTS của Chính phủ, các tổ chức quốc tế, với Bộ Giáo dục và đào tạo kịp thời cử giáo viên đi học và thực hành ngôn ngữ DTTS, thực hành văn hóa DTTS.

- Giải pháp 3: Đổi mới nội dung phương pháp hình thức tổ chức hoạt động giáo dục giá trị bản sắc văn hóa của các DTTS, trong môi trường giáo dục đa văn hóa ở trường PTDTNT, PTDTBT

Tổ chức tập huấn về nâng cao năng lực cho cán bộ quản lý, giáo viên cốt cán các trường vùng DTTS và miền núi về giáo dục văn hóa dân tộc và văn hóa các DTTS. Tổ chức ngày hội văn hóa các DTTS trong trường, trong đó có trình diễn thời trang, biểu diễn múa hát, sử dụng nhạc cụ dân tộc, làm món ăn dân tộc, tổ chức trò chơi dân gian... Tổ chức Hội thi văn hóa thể thao học sinh các trường PTDTNT toàn quốc. Giáo dục về bản sắc văn hóa DTTS cho học sinh qua hoạt động ngoại khóa không chỉ được thể hiện qua những hoạt động văn hóa, văn nghệ mà còn thể hiện ở một số hình thức khác như trang bị các kỹ năng sống cơ bản, lối sống, văn hóa trong giao tiếp ứng xử; phòng chống tai nạn thương tích, phòng tránh thiên tai, tự nguyện tham gia các hoạt động xã hội, tình nguyện cho học sinh. Tăng cường các hoạt động thể dục thể thao, văn hóa văn nghệ, giao lưu, tham quan, học tập. Duy trì tổ chức hoạt động giao lưu, học tập, các hoạt động mang bản sắc văn hóa dân tộc địa phương như ngày hội các trò chơi dân gian, hội thi ẩm thực dân tộc...; duy trì và cải tiến nội dung hoạt động hội trại, văn nghệ, thể dục thể thao và các hoạt động giáo dục theo chủ đề. Tổ chức giáo dục học sinh tìm hiểu các di tích lịch sử, di tích cách mạng. Tăng cường sử dụng tiếng nói, chữ viết, các loại hình văn học nghệ thuật dân gian, nghệ thuật truyền thống của dân tộc mình. Tổ chức dạy chữ, dạy tiếng dân tộc phù hợp với điều kiện của các trường.

Hàng năm, xây dựng kế hoạch tổ chức các hoạt động ngoại khóa để dần hình thành và phát triển kỹ năng tìm hiểu, phát hiện các giá trị văn hóa truyền thống, những đặc trưng văn hóa, bản sắc văn hóa dân tộc thông qua các hoạt động. Lòng ghép hoạt động giáo dục truyền thống lịch sử, văn hóa các dân tộc vào các hoạt động sinh hoạt và hoạt động ngoại khóa. Các trường PTDTNT, PTDTBT chú trọng thông qua các hoạt động tập thể, sinh hoạt nội trú, giúp học sinh hiểu hơn về ngôn ngữ, truyền thống,

phong tục, thói quen... của các dân tộc khác, qua đó tăng cường sự hiểu biết, quan tâm chia sẻ và tinh thần đoàn kết giữa các dân tộc. Các trường nên tổ chức cho học sinh đi thăm quan làng bản, đến các gia đình DTTS để học sinh được giao tiếp với người dân, tìm hiểu về kiến trúc nhà ở, các món ăn truyền thống, các dụng cụ lao động tự làm, nhạc cụ truyền thống, phong tục tập quán của các dân tộc khác nhau.

Tổ chức các cuộc thi tìm hiểu truyền thống lịch sử, văn hóa DTTS của địa phương. Đồng thời, duy trì hoạt động của các Câu lạc bộ trong nhà trường như: Câu lạc bộ đàn và hát dân ca, Câu lạc bộ đàn Tính, hát Then, hát Sinh ca, Soọng cô...; hướng dẫn, tổ chức cho học sinh tham gia các trò chơi dân gian, nhằm tạo quan hệ gắn bó giữa học sinh các dân tộc. Hướng dẫn học sinh chủ động, tích cực, sáng tạo trong việc tìm hiểu, khai thác, sử dụng các giá trị văn hóa trong quá trình học tập.

- Giải pháp 4: Đảm bảo các điều kiện cơ sở vật chất, tài chính cho hoạt động giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số trong môi trường giáo dục đa văn hóa ở trường PTDTNT, PTDTBT

Các trường PTDTNT, PTDTBT cần có phòng truyền thống, nhằm lưu giữ những vật phẩm đánh dấu quá trình phát triển của nhà trường và quảng bá các sản phẩm mang giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc do chính học sinh DTTS, phụ huynh học sinh sưu tầm, hoặc sáng tạo ra. Phòng truyền thống của nhà trường cần thiết kế khu trưng bày hiện vật gồm những sản phẩm văn hoá của các dân tộc như trang phục, trang sức, vật dụng sinh hoạt, vật dụng sản xuất... của các dân tộc để các em học sinh tham quan, tìm hiểu và sử dụng trong các ngày lễ hội. Đây là một trong những cách trực tiếp khơi gợi ở các em học sinh ý thức giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá từ ngàn đời của các dân tộc.

- Giải pháp 5: Liên kết và phát huy sự tham gia

của các lực lượng xã hội trong giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa của các DTTS trong môi trường giáo dục đa văn hóa ở trường PTDTNT, PTDTBT

Các trường PTDTNT, PTDTBT cần liên kết, phối hợp với cơ quan chuyên môn như Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch, Ban dân tộc của tỉnh, Phòng Dân tộc của huyện, Phòng Văn hóa và Thông tin của huyện, các tổ chức, cá nhân để phối hợp tổ chức các hoạt động giáo dục giá trị bản sắc VHDT cho học sinh DTTS. Thực hiện tốt việc huy động sự tham gia của cộng đồng đối với hoạt động giáo dục giá trị bản sắc VHDT thông qua việc mời các trí thức địa phương, nghệ nhân, già làng, trong cộng đồng tham gia hoạt động giáo dục giá trị bản sắc VHDT, truyền dạy văn hóa truyền thống cho học sinh DTTS.

6. Kết luận

Hiện nay, trước tác động của quá trình giao lưu, hội nhập văn hóa thế giới, sự biến đổi của các điều kiện tự nhiên và xã hội, nhiều DTTS đang đứng trước nguy cơ mai một bản sắc văn hóa dân tộc. Những nghệ nhân dân gian, những người cao tuổi am hiểu sâu sắc về giá trị văn hóa của các DTTS sẽ ngày càng ít đi... Vì vậy việc bảo tồn, phát huy giá trị bản sắc văn hóa các DTTS ở các trường PTDTNT, PTDTBT không chỉ dừng lại ở việc duy trì một lễ hội hay một vài yếu tố văn hóa riêng lẻ, mà cần có hệ thống giải pháp cụ thể, hiệu quả, nâng cao hiệu quả giáo dục bảo tồn các giá trị văn hóa đặc thù của các DTTS trong môi trường giáo dục đa văn hóa. Song song với trách nhiệm của các trường PTDTNT, PTDTBT thì các địa phương cần tập hợp các già làng, các nghệ nhân dân gian, người có uy tín quảng bá và truyền dạy các kiến thức về văn hóa, bảo tồn văn hóa cho học sinh DTTS, nhằm nâng cao nhận thức, ý thức cho các em học sinh về mục đích, ý nghĩa, tầm quan trọng và cách thức giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- Bo Giáo dục và Đạo tạo. (2020). *Thống kê giáo dục và đạo tạo nam học 2018-2019 và nam học 2019-2020*.
- Khoa, N. D. (1976). *Các dân tộc ở miền Bắc Việt Nam (dân liệu nhân chủng học)*. Nxb. Khoa học Xã hội.
- Quang, P. H. (2018). *Giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc cho sinh viên sư phạm*. Hà Nội: Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Thịnh, N. D. (2006). *Văn hóa, văn hóa tộc người và văn hóa Việt Nam*. Nxb. Khoa học Xã hội.
- Tien, P. C. S. (2017). *Day học công chiến của tộc người Jrai và Bahnar cho học sinh trường*

Trung cấp Văn hóa Nghệ thuật Gia Lai. Luận văn thạc sĩ Ly luận và Phương pháp dạy học âm nhạc, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương.

Vien Dân tộc học. (2018). *Các dân tộc thiểu số Việt Nam*.

Vu Giáo dục Dân tộc. (2019). *Ngay hoi van hoa - the thao cac dan toc thieu so tai trung hoc pho thong Dan toc noi tru tinh Lao Cai*.

Vu Giáo dục Dân tộc. (2020). *Giáo dục vùng dân tộc thiểu số, miền núi sau 10 năm thực hiện chiến lược phát triển giáo dục Việt Nam*. Công thông tin điện tử Bộ Giáo dục và Đạo tạo, ngày 1/6/2020.

GIÁO DỤC BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ BẢN SẮC VĂN HÓA DÂN TỘC CHO HỌC SINH DÂN TỘC THIỂU SỐ, TRONG BỐI CẢNH HỘI NHẬP QUỐC TẾ HIỆN NAY

Vũ Thị Thanh Minh

Học viện Dân tộc

Email: vuthanhminh@cema.gov.vn

Ngày nhận bài: 27/7/2021

Ngày phân biện: 21/9/2021

Ngày tác giả sửa: 14/10/2021

Ngày duyệt đăng: 05/11/2021

Ngày phát hành: 30/11/2021

DOI: <https://doi.org/10.54163/0866-773X/620>

Bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay đã mở ra rất nhiều cơ hội cho sự phát triển kinh tế-xã hội của đất nước, nhưng cũng đặt ra nhiều thách thức cho bảo tồn và phát huy những giá trị tốt đẹp của văn hóa dân tộc, đặc biệt là văn hóa của các dân tộc thiểu số. Thực tế văn hóa truyền thống Việt Nam, các giá trị văn hóa truyền thống của các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đang đứng trước nguy cơ mai một đã đặt ra trách nhiệm cho công tác giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số, cho học sinh dân tộc thiểu số trong các trường học. Xuất phát từ ý nghĩa trên, bài viết phân tích thực trạng công tác giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số cho học sinh dân tộc thiểu số ở các trường phổ thông, đặc biệt là học sinh ở các trường phổ thông dân tộc nội trú, phổ thông dân tộc bán trú thời gian vừa qua. Trên cơ sở đó, bàn thảo các giải pháp nâng cao hiệu quả giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số cho học sinh dân tộc thiểu số trong các trường học, góp phần hoàn thiện nhân cách cho học sinh cũng như bảo tồn và phát huy vốn văn hóa truyền thống quý báu của dân tộc Việt Nam nói chung và của các dân tộc thiểu số nói riêng.

Từ khóa: *Giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa; Dân tộc thiểu số; Trường phổ thông dân tộc nội trú; Trường phổ thông dân tộc bán trú; Hội nhập quốc tế.*